

DOI: 10.25140/2411-5215-2022-1(29)-7-13

УДК 378.1:339.137

JEL Classification: I20, I23

Костянтин Шапошников

доктор економічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України,
начальник відділу науково-дослідної роботи та агеґстації наукових кадрів
Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти» (Київ, Україна)
E-mail: k.s.shaposhnykov@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0640-9934>
Scopus Author ID: [57205183321](https://orcid.org/0000-0003-0640-9934)

Ірина Шапошникова

доктор соціологічних наук, професор,
декан факультету психології, історії та соціології
Херсонський державний університет (Івано-Франківськ, Україна)
E-mail: inpis5959@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3897-7947>
Scopus Author ID: [56069527900](https://orcid.org/0000-0002-3897-7947)

Артур Жаворонок

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (Чернівці, Україна)
E-mail: artur.zhavoronok@ukr.net. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9274-8240>
Scopus ID: [57208127961](https://orcid.org/0000-0001-9274-8240)

**НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Стаття присвячена дослідженню питань, пов'язаних із конкурентоспроможністю вищої освіти в сучасних умовах. Окреслено сутність освіти, з'ясовано її роль та сприяння встановленню стійкого взаємозв'язку між нею та науковою та інноваційною діяльністю. Сформульоване визначення категорії «конкурентоспроможність вищої освіти», виокремлено підходи до її розуміння, виділені рівні конкурентоспроможності в системі вищої освіти та встановлено взаємозв'язок між ними. З'ясовано основні компоненти системи вищої освіти, елементи її внутрішнього та зовнішнього середовища. Окреслено фактори, що впливають на рівень конкурентоспроможності вищої освіти в сучасних умовах: демографічні, соціально-культурні, економічні, політичні та технологічні. Досліджено та виокремлено основні виклики та тенденції розвитку вищої освіти, на основі яких сформульовано основні напрями підвищення конкурентоспроможності вищої освіти в сучасних умовах.

Ключові слова: вища освіта; конкурентоспроможність; якість освіти; система вищої освіти.

Рис: 1. Бібл.: 14.

Постановка проблеми. Актуальність вивчення питань досягнення та підвищення конкурентоспроможності вищої освіти в Україні зумовлена необхідністю забезпечення її розвитку відповідно до сучасних світових трендів. Нині вища освіта є одним із провідних факторів розвитку економічної системи країни. Перманентний суспільний розвиток у сучасних умовах поширення глобалізаційних процесів та цифровізації являє собою єдину та багатоаспектну систему взаємозв'язків та взаємодії соціальних інститутів, культурних факторів, національних аспектів, світоглядів та світосприйняття, що неодмінно здійснює вплив як на рівень національних освітніх систем, так і на рівень глобальної освітньої парадигми та її трансформацію. Зважаючи на численні проблеми, пов'язані з невідомністю багатьох видів природних ресурсів, реальні загрози екологічних катастроф та неодмінно пов'язані з цим економіко-соціальні проблеми, освіта в контексті забезпечення стійкого розвитку зобов'язана бути спрямована на формування мирного, вільного та придатного середовища для сучасного та наступних поколінь. Освітня сфера посідає дуже важливе місце в соціально-економічній системі та являє собою стратегічний ресурс для суспільного розвитку, досягнення та забезпечення його підвищення та конкурентоспроможності в сучасних умовах глобалізації та цифровізації. Нині роль освіти полягає в

підготовці людей до життя в умовах перманентної та стрімкої зміни факторів зовнішнього середовища. Вона являє собою пожиттєвий процес, що забезпечує підвищення рівня кваліфікації та знань людини, а також її адаптаційних здібностей щодо сучасних вимог у соціальних, економічних, суспільних тощо сферах життя. Таке нове розуміння освіти в забезпеченні суспільного прогресу потребує її кардинального перетворення в управлінських, організаційних, фінансових та інших аспектах та питаннях конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність – це провідне поняття розвинутої економіки. Набуті знання, досвід, отримані компетенції, сформовані вміння та навички здобувачів вищої освіти повинні ставати ресурсом та капіталом економіки, що робить освіту провідним елементом інтелектуального потенціалу. Забезпечення якості вищої освіти – це гарантія ефективного розвитку та конкурентоспроможності держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітним аспектам функціонування системи вищої освіти присвятили свої праці такі закордонні та вітчизняні вчені, як П. Альтбах, Т. Боголіб, В. Вітлінський, А. Гайардон, О. Грішнова, М. Згуровський, А. Колот, Е. Лібанова, Н. Савицька, Д. Стенфілд, Ю. Рашкевич, А. Шевчук, Р. Чан, Ю. Шиммі, С. Юрій тощо. Питання, що пов'язані з конкурентоспроможністю вищої освіти, досліджували такі закордонні та вітчизняні науковці, як А. Амоша, Л. Антонюк, Д. Белла, Л. Безчасний, М. Блауга, В. Геєць, О. Жилінська, А. Колот, А. Павленко, Л. Прус, Н. Ушакова, Л. Федулова, Т. Шульц тощо.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість публікацій, наукова проблематика та практичні аспекти формування та підвищення конкурентоспроможності вищої освіти в сучасних умовах потребують подальшого дослідження, аналізу та обґрунтування.

Мета статті. Метою цієї статті є дослідження теоретичних аспектів конкурентоспроможності вищої освіти та надання практичних рекомендацій щодо її підвищення в сучасних умовах.

У цьому дослідженні теоретико-методологічними засадами є, по-перше, діалектичний метод наукового пізнання, а по-друге, фундаментальні положення теорії конкуренції. При написанні статті авторами був використаний системний підхід щодо вивчення економічних категорій та процесів, а також сукупність таких методів дослідження, як аналіз та синтез для розуміння важливості реалізації четвертої цілі розвитку, що стосується забезпечення доступної якісної освіти, зокрема, підвищення якості вищої освіти та сприяння встановленню стійкого взаємозв'язку між нею та науковою і інноваційною діяльністю, досягнення яких сьогодні є важливим завданням людства; індукція та дедукція, що були застосовані для тлумачення сутності категорії «конкурентоспроможність вищої освіти», виокремлення підходів до її розуміння та рівнів конкурентоспроможності в системі вищої освіти, а також встановлення між ними взаємозв'язку; системний підхід – для визначення компонентів системи вищої освіти, її внутрішнього та зовнішнього середовища та факторів, що впливають на конкурентоспроможність вищої освіти. Для наочного представлення результатів цього дослідження нами застосовувався графічний метод, зокрема, для зображення напрямів підвищення конкурентоспроможності вищої освіти в контексті забезпечення ефективного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Розвиток освіти в умовах ресурсної обмеженості та нестачі, а також великої сукупності проблем, які з цим пов'язані, повинен бути спрямованим на формування придатного середовища для мирного та вільного життя. З цією метою необхідно здійснювати системні перетворення в соціально-економічному, зокрема освітньому просторі. Освіта не лише поширює інформацію про наявні проблеми, але і сприяє налагодженню комунікацій сталого розвитку та її здійсненню. Освіта є невіддільною складовою розвитку держави, зосередження на проблемі якої включає в себе

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

процес навчання та систему отримання освіти. Освіта та її розвиток повинні сприяти реалізації всіх сімнадцяти цілей, проте четверта мета стосується саме освіти: забезпечення якісної, рівної та всеохопної освіти та сприяння пожиттєвій освіті. З огляду на це реформування вищої освіти спрямовано на формування конкурентоспроможної вітчизняної системи вищої освіти, що інтегрована до Європейського освітнього простору [1].

Згідно з класичним положенням теорії конкурентоспроможності, під нею розуміють конкурентні переваги підприємства, фірми чи компанії, сфери діяльності чи країни, які утворюються з урахуванням багатьох факторів на різних рівнях: від глобального до локального. Відповідно конкурентоспроможність вищої освіти з урахуванням досліджень різних наукових джерел [2, с. 78-92; 3-6] має такі підходи до розуміння: по-перше, дефініція загальної теорії конкурентних переваг, що невід'ємно пов'язана з теоріями людського та соціального капіталу; по-друге, комплексна характеристика, яка невід'ємно пов'язана з такими поняттями: ефективність, якість, соціальна відповідальність та зобов'язання, а також потребами споживачів, окремих людей, компаній та суспільства загалом; по-третє, з урахуванням здійснення впливу великої кількості різноманітних чинників, вища освіта перманентно змінюється, а отже, її конкурентоспроможність необхідно вивчати у взаємодії з конкурентоспроможністю національної економічної системи та конкурентоспроможністю таких головних елементів освітньої системи, як заклади вищої освіти та їхні продукти й послуги (конкурентоспроможність національної (регіональної) економічної системи, конкурентоспроможність національної (регіональної) системи вищої освіти, конкурентоспроможність закладів вищої освіти, конкурентоспроможність освітніх продуктів та послуг).

Отже, підсумовуючи вищезазначені підходи до розуміння конкурентоспроможності вищої освіти, в загальному сенсі цю категорію можна визначити як спроможність її складових формувати продукти, що надають конкурентні переваги у створенні соціального капіталу та досягнення цілей розвитку суспільства на всіх рівнях. У більш вузькому значенні під конкурентоспроможністю вищої освіти треба розуміти конкурентоспроможність закладів вищої освіти як провідних її компонентів, що визначається як властивість цієї системи, яка характеризує наявні у неї переваги перед конкурентами та засвідчує ефективне застосування ресурсів для реалізації визначених цілей у ринкових умовах.

Характеристика вищої освіти як об'єкта дослідження зумовлена сукупністю факторів, які формують її місце та позицію в суспільному житті. Зазначене відбивається на вивченні процесу функціонування та розвитку вищої освіти з погляду утворення, по-перше, соціального капіталу на різних рівнях: від особистого до державного, по-друге, інноваційного потенціалу для підвищення рівня економічного розвитку в інших сферах. Потребує дослідження і система вищої освіти із зазначенням її внутрішнього та зовнішнього середовища. Великого значення набуває також вивчення факторів конкурентоспроможності вищої освіти. Серед усіх чинників, які суттєво впливають на конкурентоспроможність системи вищої освіти, можна виділити такі: економічні, політичні, соціальні, демографічні та технологічні. Соціальні та демографічні фактори містять у собі розуміння та сприйняття потреби та важливості вищої освіти в сім'ї, її ролі та місця в суспільному розвитку; структурні особливості країни та її регіонів. Економічні чинники – процеси формування освітнього ринку, його цінові аспекти й тенденції функціонування та розвитку. Політичні фактори пов'язані зі ступенем розвитку освітнього права та громадянського суспільства, управлінськими аспектами вищої освіти та процесами її фінансування. Технологічні чинники – з рівнем цифровізації процесів вищої освіти, які, з одного боку, надають нові можливості та поширюють їх за рахунок застосування онлайн-формату, а з іншого – призводять до зниження популярності та попиту на класичний формат вищої освіти та університетську освіту, включають неминучу її трансформацію.

Таким чином, сукупність економічних, політичних, соціокультурних, політичних та демографічних факторів здійснюють суттєвий комплексний вплив на конкурентоспроможність вищої освіти, що вказує на необхідність врахування такого системного впливу та розуміння важливості освітньої сфери в суспільному розвитку.

Сучасний стан розвитку вищої характеризується трансформаційними умовами функціонування та розвитку й необхідністю її адаптації до процесів глобалізації та цифровізації. Нині вітчизняна система вищої освіти має справу з такими викликами, як проблеми фінансування сфери та працевлаштування випускників, формування справедливих умов доступності до освіти, необхідність підвищення кваліфікації працівників сфери освіти, недостатній рівень міжнародної співпраці та співробітництва. До сучасних тенденцій розвитку вищої освіти треба віднести такі: збільшення кількості моделей наукової продукції та активізація участі закладів вищої освіти в комерційних наукових проєктах і програмах унаслідок зниження рівня інвестування та фінансування сфери вищої освіти, збільшення обсягів міжнародної мобільності здобувачів та викладачів, виникнення та розвиток нових видів міжнародного партнерства [11, с. 4].

Аналізуючи показники діяльності закладів вищої освіти, слід зазначити, що в період 2000/01 – 2007/08 навчальні роки спостерігалась позитивна динаміка кількості студентів, що навчались у закладах вищої освіти. Показник кількості студентів у 2021/22 навчальному році у 2,7 рази менше у порівнянні з 2007/08 навчальним роком (рис. 1).

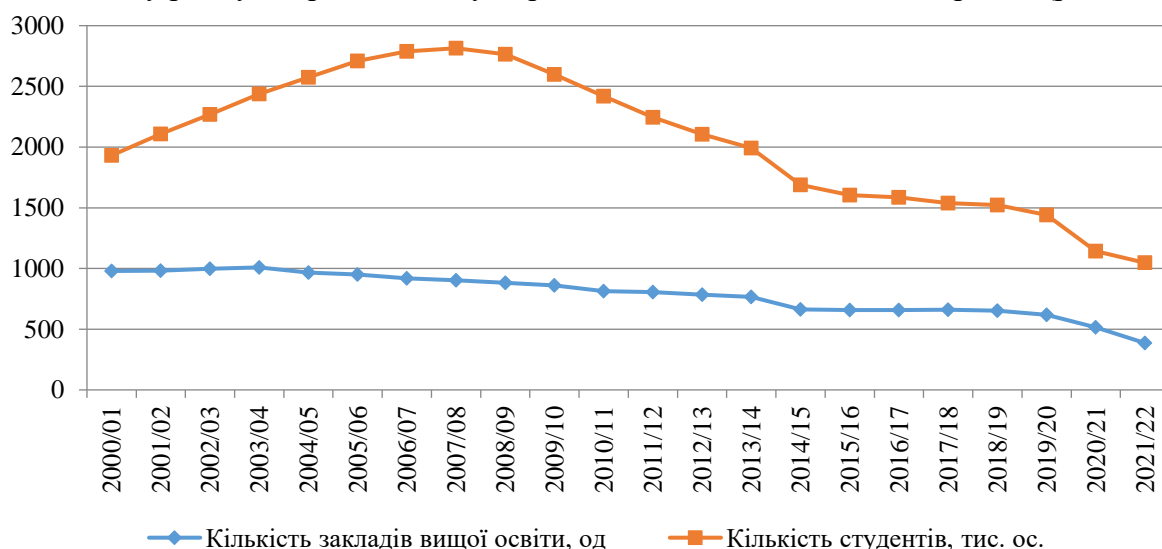

Рис. 1. Динаміка показників діяльності закладів вищої освіти в Україні

Джерело: сформовано авторами на підставі <https://www.ukrstat.gov.ua>.

Отже, система вищої освіти, показуючи вміння призводити до перетворень у суспільному житті, одночасно піддається суттєвим трансформаціям, які викликані різноманітними факторами. Зазначені тенденції вимагають поглибленого вивчення питань конкурентоспроможності вищої освіти на всіх рівнях та підготовки практичних рекомендацій та дій стосовно напрямів підвищення конкурентоспроможності вищої освіти:

- інтеграція системи вищої освіти, її складових та змісту освітніх продуктів та послуг до світового освітнього простору та їх адаптація до сучасних умов глобалізації та цифровізації шляхом підвищення рівня знань та володіння іноземними мовами науково-педагогічними працівниками, адміністративним персоналом та здобувачами вищої освіти, прийняття ними участі у програмах міжнародного стажування, академічної мобільності, грантовій діяльності, долучення, отримання доступу та використання наукової інформації міжнародних баз даних Scopus і Web of Science;

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

- покращення рейтингових позицій як вітчизняної системи вищої системи загалом, так і закладів вищої освіти в міжнародних рейтингах шляхом підвищення рівня наукових розробок та досліджень, активізації інноваційної діяльності, залучення до інвестування цих напрямів бізнесових структур та збільшення їх обсягів;

- активізація діяльності закладів вищої освіти у вирішенні соціальних та регіональних проблем, а також у реалізації різних проєктів, програм, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності регіону та закладів вищої освіти як складових системи вищої освіти;

- зниження витратності бюджетних коштів через неофіційну зайнятість або занятість не за фахом випускників закладів вищої освіти та їх трудової міграції за межі країни;

- зменшення асиметричності розвитку ринку освітніх послуг та ринку праці на основі впровадження комплексу стратегічного планування та прогнозування потреб у випускниках та їх державна підтримка;

- удосконалення використання активів закладів вищої освіти, підвищення рівня доходу від їх оперативної оренди для підвищення їхньої ефективності.

Висновки та пропозиції. Сучасні умови вимагають формування такої концепції освіти загалом та вищої освіти зокрема, що спирається на реалізацію системного та динамічного підходів, які включають розвиток критичного мислення, соціальну спрямованість навчання, суспільну активність тощо. Таким чином, вища освіта пов'язана з екологічними та соціально-економічними аспектами. З цих позицій одними з найважливіших складових вищої освіти є етика, мораль, справедливість. Відповідно, заклади вищої освіти повинні стати осередками запровадження освіти в сучасних умовах, відповідаючи сучасним умовам та забезпечуючи динамічні потреби ринку праці. Це можливо реалізувати за рахунок оперативного відкриття нових спеціальностей, які стають затребуваними в сучасних умовах, здійснення моніторингу освітніх та наукових успіхів та досягнень, проведення курсів, програм для представників державних та регіональних органів влади, громадських організацій тощо. Такі заходи сприятимуть сприйняттю системи вищої освіти як інноваційно-інвестиційної сфери суспільного розвитку, підвищенню її якості та конкурентоспроможності в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Ziele der Agenda 2030 für nachhaltige Entwicklung [Electronic resource]. – Accessed mode: <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/entwicklungsziele-agenda-2030>.
2. Porter M. Strategy & society: the link between competitive advantage and corporate social responsibility / M. Porter, M. Kramer // Harvard Business Review. – 2009. – Vol. 84(12). – Pp. 78–94.
3. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер. – М. : Издательство «Международные отношения», 1993. – 895 с.
4. Khovrak I. Higher education institutions as a driver of sustainable social development: Polish experience for Ukraine / I. Khovrak // Environmental Economics. – 2020. – № 1. – Pp. 1-13.
5. Стратегії вищої освіти в умовах інтернаціоналізації для стійкого розвитку суспільства / за ред. В. Зінченка. – К. : Інститут вищої освіти НАПН України, 2020. – 199 с.
6. Войнаренко М. П. Конкурентоспроможність вищих навчальних закладів: критерії формування. Вісник КНУТД. Тематичний випуск / М. П. Войнаренко, Н. В. Валькова // Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України. – 2014. – № 1(75). – С. 46-53.
7. Царенко І. О. Механізм державного регулювання конкурентоспроможності вищої освіти України : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / І. О. Царенко ; Центральноукраїнський національний технічний університет. Кропивницький, 2018. – 297 с.
8. Гринькевич О. С. Управління конкурентоспроможністю вищої освіти України (методологія аналізу і системи моніторингу) : дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / О. С. Гринькевич ; Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2018. – 628 с.

9. Прус Л. Теоретичні засади управління конкурентоспроможністю вищих навчальних закладів / Л. Прус // Вісник Тернопільського державного економічного університету. – 2006. – № 2. – С. 114-123.

10. Хоменко О. В., Сандул М. С. Особливості формування конкурентоспроможних систем вищої освіти / О. В. Хоменко, М. С. Сандул // Науковий вісник Херсон. держ. ун-ту. – 2015. – Вип. 11, ч. 4. – С. 16–20.

11. The shape of things to come: higher education global trends and emerging opportunities to 2020 [Electronic resource] / British Council. – 2012. – P. 4. – Accessed mode: www.britishcouncil.org/higher-education.

12. Верхоглядова Н. І. Економічний вимір якості вищої освіти як складової національної конкурентоспроможності : монографія / Н. І. Верхоглядова. – Донецьк : Вид-во ДНУ, 2004. – 196 с.

13. Клімова Г. П. Якість вищої освіти: європейський вимір / Г. П. Клімова // Вісник Нац. ун-ту «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2016. – № 1. – С. 203-210.

14. Ховрак І. В. Соціальна відповідальність закладів вищої освіти як каталізатор збалансованого регіонального розвитку : монографія / І. В. Ховрак. – Кременчук : ПП «Бітарт», 2020. – 392 с.

References

1. Ziele der Agenda 2030 für nachhaltige Entwicklung. <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/entwicklungsziele-agenda-2030>.

2. Porter, M., Kramer, M. (2009). Strategy & society: the link between competitive advantage and corporate social responsibility. *Harvard Business Review*, 84(12), 78–94.

3. Porter, M. (1993). *Mezhdunarodnaia konkurentsya [International competition]*. Izdatelstvo «Mezhdunarodnye otnosheniia».

4. Khovrak, I. Higher education institutions as a driver of sustainable social development: Polish experience for Ukraine / I. Khovrak // *Environmental Economics*. – 2020. – № 1. – Pp. 1-13.

5. Zinchenka, V. (Ed.). (2020). *Strategii vyshchoi osvity v umovakh internatsionalizatsii dlia stiikoho rozvytku suspilstva [Strategies of higher education in the context of internationalization for sustainable development of society]*. Instytut vyshchoi osvity NAPN Ukrainy.

6. Voynarenko, M.P., & Valkova, N.V. (2014). Competitiveness of higher education institutions: criteria for formation [Konkurentospromozhnist vyshchyykh navchalnykh zakladiv: kryterii formuvannia]. *Bulletin of the KNUVD. Thematic issue. The effectiveness of the organizational and economic mechanism of innovative development of higher education in Ukraine – Efektyvnist orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu innovatsiinoho rozvytku vyshchoi osvity Ukrainy*, (1(75)), 46-53.

7. Tsarenko, I.O. (2018). *Mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання konkurentospromozhnosti vyshchoi osvity Ukrainy [The mechanism of state regulation of the competitiveness of higher education in Ukraine]* [PhD dissertation; Tsentralnoukrainskyi natsionalnyi tekhnichnyi universytet].

8. Hrynkevych, O.S. (2018). *Upravlinnia konkurentospromozhnistiu vyshchoi osvity Ukrainy (metodolohiia analizu i systemy monitorynhu) [Management of competitiveness of higher education of Ukraine (methodology of analysis and monitoring system)]* [PhD dissertation; Ivan Franko National University of Lviv].

9. Prus, L. (2006). Teoretychni zasady upravlinnia konkurentospromozhnistiu vyshchyykh navchalnykh zakladiv [Theoretical principles of managing the competitiveness of higher education]. *Visnyk Ternopil'skoho derzhavnoho ekonomichnoho universytetu – Bulletin of Ternopil State University of Economics*, (2), 114-123.

10. Khomenko, O.V., & Sandul, M.S. (2015). Osoblyvosti formuvannia konkurentospromozhnykh system vyshchoi osvity [Features of the formation of competitive systems of higher education]. *Naukovyi visnyk Kherson. derzh. un-tu – Scientific Bulletin of Kherson. state un-tu*, 11(4), 16–20.

11. The shape of things to come: higher education global trends and emerging opportunities to 2020 (2012) (p. 4). www.britishcouncil.org/higher-education.

12. Verkhohliadova, N.I. (2004). *Ekonomichnyi vymir yakosti vyshchoi osvity yak skladovoi natsionalnoi konkurentospromozhnosti [Economic dimension of the quality of higher education as a component of national competitiveness]*. Vyd-vo DNU.

13. Klimova, H.P. (2016). Yakist vyshchoi osvity: yevropeyskyi vymir [Yakist vyshchoi osvity: yevropeyskyi vymir]. *Visnyk Nats. un-tu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho» – Visnyk Nats. un-tu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*, (1), 203-210.

14. Khovrak, I.V. (2020). *Sotsialna vidpovidalnist zakladiv vyshchoi osvity yak katalizator zbalansovanoho rehionalnoho rozvytku [Social responsibility of higher education institutions as a catalyst for balanced regional development]*. PP «Bitart».

Отримано 21.01.2022

UDC 378.1:339.137

Kostiantyn Shaposhnykov

Doctor of Economics, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine,
Head of the Research and Certification of Scientific Personnel Department
State Scientific Institution «Institute of Education Content Modernization» (Kyiv, Ukraine)
E-mail: k.s.shaposhnykov@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0003-0640-9934>
Scopus Author ID: [57205183321](https://orcid.org/0000-0003-0640-9934)

Iryna Shaposhnykova

Doctor of Sociological Sciences, Professor,
Dean of the Faculty of Psychology, History and Sociology
Kherson State University (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
E-mail: inpis5959@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-3897-7947>
Scopus Author ID: [56069527900](https://orcid.org/0000-0002-3897-7947)

Artur Zhavoronok

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Public, Corporate Finance and Financial Intermediation
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (Chernivtsi, Ukraine)
E-mail: artur.zhavoronok@ukr.net. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-9274-8240>
Scopus ID: [57208127961](https://orcid.org/0000-0001-9274-8240)

DIRECTIONS OF INCREASING THE COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION IN MODERN CONDITIONS

The article is devoted to the study of issues related to the competitiveness of higher education in modern conditions. The essence of education is outlined, its role and contribution to the establishment of a sustainable relationship between it and scientific and innovative activities are clarified. The definition of the category "competitiveness of higher education" is formulated, the approaches to its understanding are highlighted, the levels of competitiveness in the higher education system are highlighted, and the relationship between them is established. The main components of the higher education system, elements of its internal and external environment are clarified. Therefore, a set of economic, political, socio-cultural, political and demographic factors exert a significant complex influence on the competitiveness of higher education, which indicates the need to take into account such systemic influence and understand the importance of the educational sphere in social development. The current state of higher education development is characterized by the transformational conditions of functioning and development and the need for its adaptation to the processes of globalization and digitalization. Currently, the domestic system of higher education is dealing with such challenges as problems of financing the field and employment of graduates, the formation of fair conditions for access to education, the need to improve the qualifications of workers in the field of education, and the insufficient level of international cooperation and collaboration. Modern trends in the development of higher education include the following: an increase in the number of models of scientific production and the intensification of the participation of higher education institutions in commercial scientific projects and programs due to a decrease in the level of investment and financing in the field of higher education, an increase in the amount of international mobility of applicants and teachers, the emergence and development of new types international partnership. The factors affecting the level of competitiveness of higher education in modern conditions are outlined: demographic, socio-cultural, economic, political and technological. The main challenges and trends in the development of higher education were studied and highlighted, on the basis of which the main directions for increasing the competitiveness of higher education in modern conditions were formulated.

Keywords: higher education, competitiveness, quality of education, system of higher education.

Fig.: 1. References: 14.